

ЗАТВЕРДЖЕНО
Законом України
від ____ 2018 року № ____

АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ на 2018—2020 роки

1. Загальні положення

Корупція лишається одним з негативних соціальних явищ, що турбує українське суспільство і державу. Боротьба з корупцією була однією з рушійних сил Революції Гідності і є одним з пріоритетів, що не втрачає свого значення протягом останніх років. З метою викорінення корупції визначені засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014—2017 роки, затверджені Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1699–VII, що спрямовані на підвищення рівня відповідальності органів державної влади та посадових осіб за реалізацію державної антикорупційної політики. Україна здійснила перші кроки до масштабних антикорупційних реформ, спрямованих на створення нової інституційної системи запобігання, виявлення та покарання за корупцію, що надало системного характеру зусиллям органів державної влади у боротьбі з корупцією та призвело до поліпшення відповідних показників. Реалізовано ряд рекомендацій міжнародних організацій, включаючи правове, інституційне, фінансове і кадрове зміцнення антикорупційних структур, посилення міжнародного співробітництва та взаємодії з міжнародними організаціями з метою більш ефективної боротьби з корупцією. Предметом цієї Стратегії є подальша реалізація рекомендацій міжнародних міжурядових моніторингових антикорупційних організацій, учасницею яких є Україна.

Однак виконання завдань щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014—2017 роки не завершене в повному обсязі. За результатами аналізу виконання зазначеної Антикорупційної стратегії та Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015—2017 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 265 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 38, ст. 1146), виконано лише дві третини передбачених заходів. Частина заходів виконані не у повному обсязі. Причинами

невиконання заходів, визначених засадами державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційною стратегією) на 2014—2017 роки, є тривале становлення нових антикорупційних інститутів, недоліки законодавства з питань запобігання корупції і його застосування, відсутність належного механізму моніторингу та оцінки виконання зазначеної Антикорупційної стратегії та високий рівень толерантності суспільства до корупції, недостатній рівень прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

В Україні зберігається високий рівень корупції, що негативно сприймається суспільством і потребує рішучих дій. Результати дослідження стану корупції в Україні, проведеного Національним агентством з питань запобігання корупції в 2017 році за методикою стандартного опитування, свідчать про сприйняття корупції населенням і представниками бізнес-середовища на рівні відповідно 3,98 і 3,47 бала за п'ятибальною шкалою. При цьому 40 відсотків дорослого населення України не має корупційного досвіду. На даний час в Україні не подолані протиріччя і взаємна недовіра суспільства та органів державної влади. Найбільш корумпованими населення вважає сфери охорони здоров'я, освіти, правосуддя, а також взаємодію з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. У бізнес-середовищі найбільш корумпованими сферами є надання послуг енергетичними компаніями, контакти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, публічні закупівлі і правосуддя. Третина опитаних підприємців відмовилися давати відповідь на питання щодо корупційного досвіду у відносинах з органами правопорядку.

Багаторічне існування корупції в Україні виключає можливість швидкого її подолання. Корупція є явищем динамічним, має високий рівень латентності, прояви корупції та їх значне поширення залежать від соціальних умов у суспільстві, тому боротьба з корупційними проявами в Україні повинна ґрунтуватися на результатах регулярних досліджень та об'єктивних оцінок ситуації, з урахуванням яких визначатимуться подальші антикорупційні реформи, а стратегії зниження рівня корупції необхідно розраховувати на тривалий період. При цьому в подальшому необхідно зміцнювати функціональну спроможність і незалежність державних антикорупційних органів та довіру до них населення. Для ефективного запобігання корупції необхідно забезпечувати ефективну взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства. Важливою є подальша співпраця з міжнародними міжурядовими антикорупційними моніторинговими організаціями, учасницею яких є Україна. Забезпечення реалізації рекомендацій таких організацій є одним із завдань цієї Антикорупційної стратегії.

2. Формування та реалізація державної антикорупційної політики

1. Проблема

Згідно з вимогами Конвенції ООН проти корупції держави — учасниці повинні розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції, забезпечувати необхідний рівень незалежності спеціально уповноваженого органу з боротьби з корупцією з метою надання можливості виконувати свої функції ефективно та в умовах свободи від будь-якого неналежного впливу.

Рекомендації щодо проведення фундаментальних політичних змін та їх належного виконання надані Україні Групою держав проти корупції (GRECO), Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейським Союзом, Міжнародним валютним фондом (ІМФ) та Світовим банком.

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) рекомендувала запровадити моніторинг системи електронного декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру, забезпечити роботу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, створити спеціалізований антикорупційний суд та реалізувати реформу державної служби.

Закон України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014—2017 роки” забезпечив підґрунтя для продовження активної скоординованої роботи з вироблення і реалізації антикорупційної політики в Україні як комплексу правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, спрямованих на створення і забезпечення функціонування системи запобігання та протидії корупції, а також усунення причин її виникнення.

З метою імплементації нових засад державної антикорупційної політики в Україні, передбачених Законом України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014—2017 роки”, а також належного впровадження нового базового антикорупційного законодавства, зокрема Законів України “Про запобігання корупції” та “Про Національне антикорупційне бюро України”, Кабінет Міністрів України затвердив Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційну стратегію) на 2015—2017 роки.

Протягом 2014—2015 років прийнято ряд антикорупційних законів, у тому числі запровадження системи електронних закупівель, електронної системи декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового

характеру, відкриття державних реєстрів щодо інформації про кінцевих бенефіціарних власників. У 2014 році прийнято Закон України “Про прокуратуру”, у червні 2016 році — Закон України “Про судоустрій і статус суддів”, у грудні 2016 року — Закон України “Про Вищу раду правосуддя”.

Утворено ряд державних органів, діяльність яких спрямована на подолання корупції, зокрема, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, проте не всі зазначені органи своєчасно отримали задовільне матеріальне і кадрове забезпечення та розпочали роботу.

Потребують подальшого узгодження на законодавчому рівні питання координації діяльності та взаємодії системи державних антикорупційних органів. Не вжито заходів для зміцнення інституційної спроможності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Виконання вимог міжнародно-правових документів щодо партнерства влади та громадянського суспільства у сфері антикорупційної політики сприяло широкому залученню громадськості до процесу прийняття суспільно важливих державних рішень не лише з питань протидії корупції.

В Україні не повністю завершено формування законодавчої та інституційної основи для розроблення та реалізації антикорупційної політики. Необхідно і в подальшому узгоджувати національне законодавство з міжнародними договорами України (Конвенцією ООН проти корупції, Цивільною конвенцією про боротьбу з корупцією, Кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією) та забезпечення практики їх застосування.

2. Мета — забезпечення здійснення результативної антикорупційної політики шляхом удосконалення законодавства з питань запобігання, виявлення та протидії корупції, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють її проявам, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції в усіх сферах суспільного життя та у приватному секторі.

3. Заходи:

1) завершити процес створення необхідної законодавчої основи для вироблення і реалізації ефективної державної антикорупційної політики шляхом подальшої імплементації міжнародно-правових зобов’язань України у відповідній сфері;

2) завершити формування органів із запобігання та протидії корупції із чітким розмежуванням їх повноважень та посиленням їх незалежності;

3) забезпечити залучення широкого кола представників громадянського суспільства до формування та реалізації державної антикорупційної політики;

4) забезпечити системний моніторинг, аналіз і оцінювання антикорупційного законодавства з метою виявлення протиріч, корупціогенних факторів, а також на основі практики його застосування розробляти пропозиції щодо перегляду зазначеного законодавства з метою посилення внутрішньої узгодженості, дієвості та ефективності;

5) послідовно впроваджувати у практичну діяльність стандарти, закріплені у Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухваленому конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 1 жовтня 2009 року, та запроваджувати нові форми співпраці, зокрема діалог, партнерство, спільні публічні громадські он-лайн обговорення;

б) посилити інституційну спроможність Національного агентства з питань запобігання корупції, гарантувавши на законодавчому рівні його організаційну, фінансову і кадрову незалежність, зокрема шляхом:

- надання Національному агентству з питань запобігання корупції безпосереднього автоматизованого доступу до всіх інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
- формування в Національному агентстві з питань запобігання корупції системи моніторингу впровадження антикорупційної політики;
- розроблення заходів регуляторного характеру для посилення прозорості, незалежності та неупередженості під час прийняття рішень Національним агентством з питань запобігання корупції;
- формулювання детальних, чітких та об'єктивних правил роботи Національного агентства з питань запобігання корупції, зокрема у сфері здійснення постійного моніторингу, координації, контролю та оцінки ефективності реалізації вимог антикорупційного законодавства Національним агентством з питань запобігання корупції та проведення ним перевірок з метою забезпечення прозорості і відкритості в роботі Національного агентства з питань запобігання корупції;
- конкретизації механізмів погодження та перевірки Національним агентством з питань запобігання корупції належного виконання органами державної влади, органами місцевого самоврядування затверджених ними антикорупційних програм;

- забезпечення ефективної координації роботи уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;
- забезпечення Національного агентства з питань запобігання корупції належними матеріальними ресурсами, у тому числі автоматизованими базами даних і необхідним програмним забезпеченням;
- визначення у державному бюджеті видатків на діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції для залучення ним вітчизняних і зарубіжних аналітичних центрів, фахівців і незалежних експертів з антикорупційних питань та оцінки її результатів;

7) здійснити необхідні заходи для забезпечення належного контролю за здійсненням декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до Закону України “Про запобігання корупції”, з метою:

- удосконалення порядку здійснення перевірок щодо належного декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та моніторингу способу їх життя;
- запровадження автоматичного способу перевірки інформації в електронних деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і забезпечення взаємодії баз даних із дотриманням вимог захисту персональних даних;
- формулювання детальних, чітких та об'єктивних правил заповнення особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, електронних декларацій, які виключають їх неоднозначне тлумачення;
- гарантування прав осіб, які підлягають перевіркам і моніторингу способу життя та запровадження способів оскарження накладених санкцій;
- підвищення практичних навичок уповноважених осіб (підрозділів) з питань запобігання та виявлення корупції;

8) забезпечити розроблення детальних правил для осіб, на яких поширюється дія Закону України “Про запобігання корупції”, щодо прийняття подарунків, передбачивши, зокрема:

- підготовку пропозицій щодо зниження допустимої вартості таких подарунків;

- надання більш чітких визначень, які охоплюють усі можливі види подарунків, у тому числі отриманих у нематеріальній формі;
- уточнення поняття допустимої гостинності;
- запровадження внутрішніх процедур оцінки подарунків та повідомлення про їх отримання, а також повернення неприйнятних подарунків;

9) забезпечити безперебійне функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

10) проводити щороку дослідження рівня корупції в Україні;

11) удосконалити інститут проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів.

3. Запобігання корупції

Запобігання корупції у представницьких органах влади

1. Проблема.

Подолання корупції в країні загалом та боротьба з її проявами в окремих сферах економіки і державного управління залежить від впровадження стійких правил доброчесності, дотримання правил справедливих і прозорих виборів, рівня демократичності політичної системи.

Оприлюднені результати електронного декларування майна, доходів, витратків та зобов'язань фінансового характеру засвідчили непоодинокі випадки володіння народними депутатами України майном та коштами, що не відповідають їх доходам та порушують стандарти доброчесності. При цьому депутатська недоторканність ускладнює механізм притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності.

В Україні не здійснений перегляд законодавства щодо недоторканності народних депутатів України.

Про необхідність запобігання корупції у представницьких органах державної влади та органах місцевого самоврядування свідчать рекомендації GRECO, зокрема у частині забезпечення опрацювання у Верховній Раді України всіх законопроектів із дотриманням відповідного рівня прозорості щодо прийняття детальних правил проведення скороченої законодавчої процедури у Верховній Раді України та гарантій, що така процедура використовується лише у виняткових і належним чином виправданих

випадках, щодо вжиття подальших необхідних заходів для припинення обходу обмежень на зайняття народними депутатами підприємницькою діяльністю не тільки на законодавчому рівні, а й на практиці; щодо необхідності значного посилення внутрішніх механізмів контролю за доброчесністю у Верховній Раді України; щодо необхідності врегулювання відносин народних депутатів України з лобістами, щодо вжиття чітких і ефективних заходів, за якими зняття недоторканності з народних депутатів України зробить ефективним притягнення до кримінальної відповідальності народних депутатів України, які підозрюються у вчиненні корупційних злочинів, та інші.

Законодавство про вибори народних депутатів України, Президента України та про політичні партії регламентує права та обов'язки розпорядників виборчого фонду, порядок формування виборчого фонду і використання його коштів та звітності про надходження та використання коштів виборчого фонду, обмеження у здійсненні внесків на підтримку політичних партій тощо. Також визначено компетенцію державних органів, які здійснюють контроль за дотриманням зазначених норм і встановлено відповідальність за порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. Однак із 344 зареєстрованих залишається близько 100 політичних партій, які відсутні за місцезнаходженням або не подають звіти до Національного агентства з питань запобігання корупції.

У національному законодавстві не врегульоване питання щодо лобістської діяльності, не визначені коло суб'єктів такої діяльності, їх права та обов'язки, механізм ведення реєстру лобістів та лобістських контактів тощо. Відсутність механізму законодавчого врегулювання лобіювання обмежує можливості запобігання корупції у Верховній Раді України і органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. Прийняття закону про правові засади лобіювання із застосуванням найкращого міжнародного досвіду та з урахуванням національної специфіки процедур правотворчості є вкрай актуальними.

2. Мета — підвищення рівня прозорості в діяльності Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування, забезпечення прозорості фінансування політичної діяльності та обмеження впливу фінансування фізичними та юридичними особами діяльності політичних партій, посилення фінансової дисципліни політичних партій та виконання ними обов'язку щодо публічного звітування про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, дотримання встановленого порядку отримання внесків від фізичних та юридичних осіб, запровадження електронної системи

звітності політичних партій, практична реалізація передбачених законодавством заборон, пов'язаних із конфліктом інтересів.

3. Заходи:

1) удосконалити систему фінансування політичних партій з урахуванням рекомендацій для України, наданих Групою держав проти корупції (GRECO), Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, зокрема шляхом:

- узгодження порядку фінансування політичних партій з порядком фінансування передвиборної агітації як на загальнодержавних, так і на місцевих виборах;
- уточнення напрямів використання політичними партіями коштів, виділених на державне фінансування їх статутної діяльності;
- поширення обов'язку проходження щорічного фінансового аудиту лише на політичні партії, що одержують державне фінансування та/або беруть участь у загальнодержавних виборах;
- запровадження ефективних, пропорційних та дієвих санкцій за порушення у сфері фінансування партій і передвиборної агітації;
- спрощення процедур притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері фінансування партій та передвиборної агітації, у тому числі продовження строків накладення стягнень за вчинення відповідних адміністративних правопорушень, спрощення порядку складення протоколів про адміністративні правопорушення;
- чіткого розмежування повноважень між органами контролю у сфері фінансування політичних партій та передвиборної агітації;
- закріплення механізмів скорочення вартості передвиборної агітації з можливістю припинення у встановленому законом порядку державного фінансування політичної партії у разі встановлення фактів порушень таких обмежень;
- запровадження електронної системи звітності політичних партій;

2) удосконалити процедуру притягнення народних депутатів України до відповідальності за вчинення корупційних та інших злочинів;

3) прийняти нормативно-правові акти щодо визначення правових механізмів запобігання конфлікту інтересів у діяльності виборних посадових осіб, зокрема у частині визначення можливих форм конфлікту інтересів, правил щодо його запобігання та поведінки у ситуації, коли виникає

конфлікт інтересів, щодо моніторингу дотримання вимог законодавства про конфлікт інтересів;

4) розробити та прийняти законодавчі акти про внесення змін до законів щодо чіткого врегулювання основних правил професійної етики і добросовісної поведінки народних депутатів України, виборних осіб місцевого самоврядування, в тому числі у частині недопущення конфлікту інтересів у діяльності зазначених осіб, дотримання вимог несумісності, обмеження використання службової інформації;

5) прийняти нормативно-правові акти щодо визначення правових засад лобіювання, зокрема:

- визначення поняття лобіювання, його легальних форм і способів;
- затвердження правил, які регулюють відносини народних депутатів України, депутатів місцевих рад та інших виборних осіб місцевого самоврядування із лобістами та іншими третіми сторонами, які бажають вплинути на правотворчий процес;
- унормування порядку інформування громадськості про суб'єктів, які займаються лобізмом в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також про те, чиї інтереси та на яких умовах ними лобіюються;
- створення ефективних механізмів контролю за лобіюванням, у тому числі із залученням інститутів громадянського суспільства;
- запровадження юридичної відповідальності для учасників лобістських правовідносин за порушення вимог закону у процесі лобіювання;

6) забезпечити підвищення рівня прозорості та відкритості законодавчого процесу у Верховній Раді України;

7) вжити заходів до підвищення рівня обізнаності з питань добросовісності народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад та інших виборних осіб місцевого самоврядування як на індивідуальному рівні (надання консультацій), так і на інституційному рівні (навчання, засідання за круглим столом з етичних питань тощо);

8) запровадити механізм попереднього громадського обговорення суспільно важливих рішень з використанням позитивного вітчизняного досвіду та найкращої світової практики.

Запобігання корупції у діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування

1. Проблема.

Рівень корупції в органах виконавчої влади знижується повільно. Однією з причин такої ситуації є незавершеність та фрагментарність реформи центральних органів виконавчої влади (розподіл повноважень, дерегуляція підприємницької діяльності, спрощення процедур надання адміністративних послуг).

У процесі виконання антикорупційних програм виявлено відсутність кадрових та інституційних механізмів їх реалізації, а також недостатність експертних можливостей для оцінки та ідентифікації корупційних ризиків у діяльності органів державної влади. З огляду на зазначене залишається вкрай актуальним питання підвищення ефективності виконання антикорупційних програм.

Уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції у більшості випадків внаслідок відсутності необхідного фаху, недостатнього рівня незалежності та механізмів їх правового захисту від впливу керівництва органів державної влади не спроможні належним чином забезпечити ефективне розроблення, впровадження та виконання антикорупційних програм. В окремих випадках уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції формально виконують свої повноваження, внаслідок чого в органах державної влади відсутні відчутні результати із запобігання корупції. Такий стан пов'язаний з неузгодженістю підзаконних нормативно-правових актів у відповідній сфері з положеннями Закону України “Про запобігання корупції”. На даний час існує нагальна необхідність щодо визначення на законодавчому рівні статусу, засад організації та діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання і виявлення корупції та уповноважених з виконання антикорупційних програм, порядку взаємодії з Національним агентством з питань запобігання корупції, здійснення координації, затвердження планів роботи та методичного забезпечення діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

Важливим завданням у реалізації реформи державної служби та служби в органах місцевого самоврядування є зниження рівня корупціогенних ризиків та підвищення рівня доброчесності поведінки державних службовців. Актуальною є потреба в остаточному прийнятті і введенні в дію нового Закону України “Про службу в органах місцевого самоврядування”.

Крім того, на сьогодні на законодавчому рівні неврегульоване питання проведення перевірки на доброчесність осіб, уповноважених на виконання

функцій держави або місцевого самоврядування, хоча здійснення таких перевірок повинне забезпечити непідкупність, запобігання корупції серед таких осіб, виявлення, оцінку та усунення факторів, що призводять до корупції.

2. Мета — проведення необхідних антикорупційних заходів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, забезпечення прозорості в їх діяльності та істотне зниження рівня їх корумпованості.

3. Заходи:

1) удосконалити механізм впровадження ефективних антикорупційних програм в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

2) удосконалити нормативно-правові акти з метою посилення ефективності діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

3) продовжити впровадження електронного документообігу в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, що дасть можливість доступу до відкритих документів через системи обліку інформації та Інтернет, а також забезпечити фінансування впровадження зазначеної системи;

4) забезпечити проведення подальших практичних заходів щодо розвитку центрів надання адміністративних послуг і розширення переліку послуг, які надаються через такі центри;

5) розробити нормативно-правові акти щодо якості надання адміністративних послуг та впровадити їх;

6) сприяти наданню експертної, консультативної та методичної підтримки об'єднаним територіальним громадам для створення і організації діяльності в них центрів надання адміністративних послуг;

7) забезпечити лібералізацію санкцій, що застосовуються до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України, та визначити чіткий механізм їх застосування;

8) внести зміни до митного законодавства з метою підвищення рівня прозорості та підзвітності в роботі працівників митних органів, зокрема, шляхом:

- зменшення можливостей для дискреційних рішень та збільшення оперативності і прогнозованості митних процедур;
- зменшення кількості перевірок у процесі здійснення митного контролю і оформлення товарів у національній системі митних стандартів;

– зміцнення ролі управління ризиками та пост-аудит контролю;

9) забезпечити регулярне навчання працівників митниці щодо удосконалення навичок визначення митної вартості товарів для належного розуміння та застосування офіційних рекомендацій та роз'яснень Всесвітньої митної організації з цього питання;

10) прийняти новий Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” і забезпечити подальше впровадження та моніторинг його виконання;

11) прийняти закон щодо проведення перевірок на доброчесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

12) проводити політику поступового підвищення оплати праці державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування з метою підвищення сумлінності виконання службових обов'язків та запобігання корупційній поведінці;

13) здійснювати на постійній основі навчання державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування з питань запобігання та виявлення корупції.

Запобігання корупції у судовій системі

1. Проблема.

Протягом останніх років здійснено значні законодавчі та практичні заходи для реформування судової гілки влади, посилення контролю за діяльністю суддів, забезпечення їх доброчесної поведінки. Однак рівень сприйняття корупції у судовій системі, за даними соціологічних досліджень, проведених у 2017 році, залишається порівняно високим, що обумовлює необхідність подальших законодавчих та інших кроків для його зниження.

2. Мета — реформування судової влади в Україні та усунення корупційних ризиків у судочинстві.

3. Заходи:

1) забезпечити відповідно до законодавчих процедур утворення Вищого антикорупційного суду та вжити заходів для початку його діяльності;

2) визначити вимоги до суддів Вищого антикорупційного суду, порядок проведення конкурсу на посади суддів цього суду та забезпечити незалежний відбір кандидатів на посади суддів зазначеного суду, які мають високий рівень доброчесності та довіри суспільства;

3) підготувати та прийняти зміни до законодавства з метою:

- визначення чітких завдань та повноважень Громадської ради доброчесності, вимог до її членів, посилення норм щодо конфлікту інтересів, зокрема за рахунок запровадження ефективного механізму контролю за дотриманням таких норм;
- встановлення правила щодо проведення регулярного оцінювання суддів під час їх підготовки насамперед іншими судьями на основі заздалегідь визначених єдиних і об'єктивних критеріїв їх роботи;

4) провести аналіз законодавства з метою:

- встановлення доцільності зменшення кількості органів, які беруть участь у призначенні суддів;
- визначення шляхів запровадження необхідних обмежень щодо позапроцесуальних неформальних відносин між учасниками судових проваджень, зокрема судьями, адвокатами, слідчими та прокурорами, та заходів із здійснення контролю за їх додержанням;

5) запровадити спеціалізоване регулярне навчання суддів з питань етики та доброчесності, запобігання конфлікту інтересів і корупції з включенням результатів навчань до регулярного оцінювання суддів, а також визначити уповноважені органи суддівського самоврядування, що здійснюють таке навчання;

б) розробити та впровадити практичні заходи для ефективного забезпечення безпеки суддів.

Запобігання корупції в органах кримінальної юстиції

1. Проблема.

Важливим напрямом протидії корупції є також подальше реформування органів правопорядку. Необхідно продовжити роботу над удосконаленням структури таких органів, системи відбору, навчання та підготовки персоналу, а також механізму контролю та притягнення до відповідальності працівників органів правопорядку.

2. Мета — реформування органів кримінальної юстиції та усунення корупційних ризиків у їх діяльності.

3. Заходи:

1) забезпечити проведення ефективного моніторингу застосування Закону України “Про Національну поліцію” з метою належного виконання та удосконалення його положень;

2) прийняти Дисциплінарний статут Національної поліції;

3) продовжити роботу з підготовки та прийняття нормативно-правових актів з питань:

- закріплення виключно на законодавчому рівні повноважень працівників органів правопорядку;
- удосконалення загальної структури органів правопорядку та оптимізації розподілу повноважень між ними, правил щодо прозорості та підзвітності їх діяльності, а також запровадження професійної зовнішньої незалежної оцінки їх роботи;
- забезпечення належного розслідування зловживань з боку працівників органів правопорядку з обов'язковим оприлюдненням відповідної інформації;

4) провести аналіз:

- законодавства з питань організації та діяльності органів кримінальної юстиції на наявність корупціогенних норм;
- Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення на наявність у них корупціогенних норм.

Запобігання корупції в органах прокуратури

1. Проблема.

Прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року Закон України “Про прокуратуру” поклав початок реформі органів прокуратури в Україні. Зокрема, прокуратура була остаточно звільнена від виконання невластивої їй функції загального нагляду за додержанням законності, здійснення якої надавало широкі можливості для корупційної поведінки. Істотних змін зазнали система органів прокуратури, порядок призначення та усунення прокурорів з посад, правила щодо прозорості і підзвітності прокурорів. Загалом прийняття та впровадження зазначеного Закону наблизило органи прокуратури до європейських стандартів.

Однак проведення згаданих заходів не привело до досягнення значного і очевидного антикорупційного ефекту, рівень сприйняття корупції у прокуратурі продовжує бути порівняно високим. З огляду на це необхідно удосконалювати роботу прокуратури, посилювати протидію корупції в діяльності органів прокуратури.

2. Мета — забезпечення доброчесної поведінки прокурорів, істотне зниження рівня корупції в діяльності органів прокуратури.

3. Заходи:

1) підготувати та прийняти рішення про внесення змін до законодавчих актів, зокрема щодо:

- формування Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, більшість місць в якій повинні займати прокурори, призначені всеукраїнською конференцією прокурорів;
- врегулювання питання кар'єрного просування прокурорів для забезпечення проведення уніфікованих, прозорих процедур, які ґрунтуватимуться на чітких і об'єктивних критеріях, зокрема попередніх досягненнях кандидата, щоб всі рішення, які приймаються в рамках цих процедур, були обґрунтованими і могли бути оскаржені;
- регулярного оцінювання виконання службових обов'язків прокурорів в органах прокуратури (включаючи органи прокурорського самоврядування) на основі встановлених і об'єктивних критеріїв з наданням прокурорам достатніх можливостей для участі у процесі оцінювання;
- визначення чіткого змісту та ознак дисциплінарних проступків, які стосуються поведінки прокурорів, і дотримання ними етичних норм;
- розширення переліку дисциплінарних стягнень з метою підвищення їх пропорційності та ефективності;
- підвищення ефективності дисциплінарних проваджень щодо прокурорів за рахунок збільшення строку давності;

2) приділити належну увагу перегляду порядку призначення і звільнення з посади Генерального прокурора України таким чином, щоб зробити цей процес більш стійким до політичного впливу;

3) забезпечити підготовку пропозицій щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно визначення порядку та повноважень на збір доказів у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, обов'язку фізичних та юридичних осіб надавати такі докази, а також стосовно зупинення перебігу строків накладення адміністративного стягнення у разі ухилення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від явки до суду;

4) удосконалити положення Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів з урахуванням міжнародних стандартів, забезпечити доступність

Кодексу та роз'яснень (коментарів) до нього для прокурорів та усіх громадян;

5) проводити для прокурорів регулярні тренінги та надавати конфіденційні консультації з питань етики та доброчесності, запобігання конфлікту інтересів і корупції, сприяти поглибленню знань прокурорів з цих питань;

б) опрацювати питання щодо можливості запровадження системи випадкового розподілу справ між прокурорами на основі встановлених чітких і об'єктивних критеріїв, зокрема критерію спеціалізації, з урахуванням визначених у Кримінальному процесуальному кодексі України особливостей початку досудового розслідування.

Запобігання корупції в державних і комунальних підприємствах

1. Проблема.

В умовах глобальної конкуренції важливим напрямом економічної політики держави залишається реформа управління державними та комунальними підприємствами з метою їх перетворення на прибуткові та конкурентоспроможні.

В Україні державні та комунальні підприємства формують значну частку валового внутрішнього продукту, зайнятості та ринкової капіталізації. Вони є основними постачальниками таких ключових послуг населенню, як електроенергія, транспорт, вода, телекомунікації та поштові послуги. Актуальність реформи управління такими підприємствами пов'язана також з укладеною Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, де до пріоритетних завдань віднесено викорінення корупції у державному секторі, а також у процесах глобальної економічної інтеграції.

Однією з головних проблем є запровадження належних процедур підзвітності та прозорості, зокрема встановлення чітких процедур щодо можливості доступу до інформації про результати діяльності підприємства.

Поширення на державних підприємствах обмежень та заборон, передбачених Законом України "Про запобігання корупції", виключно на їх посадових осіб має наслідком непрозорий кадровий добір, роботу на одному підприємстві близьких родичів або некомпетентних осіб, наближених до керівництва державного підприємства, ведення власного бізнесу за рахунок ресурсів державного підприємства. Діяльність державних підприємств є не завжди прозорою, обмежена можливість отримати інформацію про мету та

підстави їх утворення, економічний ефект від їх діяльності, надане державою майно та фінансові зобов'язання і результати діяльності цих підприємств, непоодинокі випадки віднесення державних підприємств до неприбуткових, що призводить до значних збитків у діяльності державного сектору економіки та неефективного управління державним майном.

2. Мета — протидія корупції в процесі приватизації та управлінні публічними ресурсами.

3. Заходи:

1) удосконалити механізм впровадження ефективних антикорупційних програм в державних і комунальних підприємствах та інших юридичних особах приватного права, зобов'язаних затверджувати такі програми;

2) переглянути законодавство з питань державної антикорупційної політики в юридичних особах публічного права, у тому числі на підставі аналізу практики проведення спеціальної перевірки у таких юридичних особах;

3) забезпечити централізацію управління державним майном із закріпленням конкретних функцій за кожним державним органом;

4) уніфікувати форми звітності всіх органів управління державним та комунальним майном;

5) забезпечити відкритий он-лайн доступ до інформації про державне та комунальне майно;

6) модернізувати систему здійснення контролю за обліком державного майна, орієнтовану насамперед на виявлення змін у реєстрах з обліку такого майна;

7) запровадити процедуру проведення моніторингу діяльності державних і комунальних підприємств та механізм розкриття інформації про їх діяльність;

8) забезпечити підтримку впровадження в Україні стандартів Ініціативи прозорості видобувних галузей (EITI) та Ініціативи із прозорості у будівельній галузі (CoST);

9) запровадити обмеження щодо надання державним підприємствам статусу неприбуткових;

10) уніфікувати організаційно-правові форми господарювання в державному секторі економіки відповідно до міжнародних стандартів;

11) зменшити кількість підприємств державного сектору економіки шляхом їх приватизації, об'єднання в інтегровані холдинги або ліквідації;

12) знизити корупційні ризики у процесі приватизації державної власності;

13) провести оцінку можливості передачі функцій з управління підприємствами державного сектору економіки суб'єкту, що не наділений регуляторними функціями;

14) внести зміни до нормативно-правових актів щодо перетворення державних підприємств в акціонерні товариства, а також щодо зняття обмежень стосовно внесення певного майна до статутного капіталу таких акціонерних товариств;

15) забезпечити перетворення державних унітарних підприємств в акціонерні товариства;

16) узгодити установчі документи підприємств державного сектору економіки з вимогами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Запобігання корупції у приватному секторі

1. Проблема.

Корупція у приватному секторі та її вплив почали досліджуватися в Україні нещодавно. Корупція у бізнес-середовищі має два аспекти: корупція у відносинах з посадовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування та корупція у приватному секторі. У деяких країнах вже діють стандарти прозорості фінансової інформації у формі процедури “Know Your Client (Customer)” (KYC).

Кодекси етики є важливою складовою в питаннях боротьби з корупційними правопорушеннями, вони сприяють відкритості компанії як для її співробітників, так і контрагентів, регуляторів, допомагають співробітникам чітко зрозуміти, яка поведінка від них очікується та підтримується керівництвом та акціонерами компанії під час реалізації зобов'язань та цілей компанії.

В Україні більшість компаній великого бізнесу приймають кодекси етики, антикорупційні програми, призначають спеціалістів з питань доброчесності, а у визначених Законом України “Про запобігання корупції” випадках осіб, відповідальних за виконання антикорупційної програми.

Проблемою залишаються випадки зрощення бізнесу та влади, що створює перешкоди для провадження господарської діяльності іншим суб'єктам господарювання. Подолання зазначеної проблеми повинно здійснюватися шляхом ліквідації корупційних схем, запровадження чітких

процедур участі суб'єктів господарювання та інших організацій у розробленні актів законодавства, удосконалення антикорупційного законодавства в частині обмеження доступу юридичних та фізичних осіб, причетних до корупційних правопорушень, до ресурсів, що надаються державою (отримання державних кредитів, субсидій, субвенцій, податкових пільг, участь у публічних закупівлях), а також застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

В окремих сферах суспільних відносин у державі залишається непоодинокими випадки корупційних проявів. Йдеться, зокрема, про корупцію в медицині, що підтверджується не лише результатами досліджень, проведених в Україні, але і в цілому в Європі. Так, Європейською комісією у вересні 2017 року опублікована доповідь щодо корупції у сфері охорони здоров'я, в якій зазначається, що найбільші прояви корупції в медицині пов'язані насамперед, із хабарництвом у медичному обслуговуванні, зловживаннями під час закупівель та маркетингових відносин.

Сфера будівництва також не позбавлена проявів корупції. У даному випадку йдеться не лише про будівництво окремих об'єктів, а взагалі про сферу містобудування. До цього призводить, зокрема, відсутність генеральних планів забудови населених пунктів, неузгодженість містобудівної документації, недостатня ефективність архітектурно-будівельного контролю.

Одним із шляхів поліпшення ефективності протидії корупції у приватному секторі є підвищення рівня поінформованості суб'єктів господарювання про доброчесність ведення бізнесу.

Підтримка ділової репутації, удосконалення стандартів доброчесності відповідно до найкращих міжнародних практик, протидія корупції, послаблення регуляторного тиску, полегшення доступу до кредитування, а також сприяння виходу на міжнародний ринок можливе через участь бізнесу у Всеукраїнській мережі доброчесності. Популяризації доброчесного ведення бізнесу серед суб'єктів господарювання сприятиме створення реєстру, основною метою якого стане формування переліку суб'єктів господарювання, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

2. Мета — усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції.

3. Заходи:

1) завершити підготовку і в першочерговому порядку прийняти закон про адміністративну процедуру;

2) прийняти закон про устанovu бізнес-омбудсмена, яким розширити її повноваження, зокрема встановити обов'язок органів виконавчої влади надавати відповіді на запити бізнес-омбудсмена;

3) розробити рекомендації та методики для сприяння юридичним особам приватного права у побудові та вдосконаленні кодексів поведінки, що охоплюватимуть питання провідних практик у сфері корпоративного управління;

4) налагодити постійну та ефективну співпрацю між органами державної влади та Всеукраїнською мережею доброчесності, що була презентована Радою бізнес-омбудсмена разом з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), основною метою якої є просування ідеї етичного та відповідального ведення бізнесу, що сприятиме підтримці ділової репутації, удосконаленню стандартів доброчесності відповідно до найкращих міжнародних практик, протидії корупції, послабленню регуляторного тиску, полегшенню доступу до кредитування, а також сприятиме виходу на міжнародний ринок;

5) забезпечити функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, у тому числі в частині внесення до нього відомостей про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, з метою унеможливлення їх участі у виконанні державних замовлень і контрактів;

6) впровадити в діяльності державних підприємств, які є замовниками відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі", конкурентних та прозорих правил закупівель товарів і послуг, встановлених законом;

7) продовжити реформування сфери публічних закупівель шляхом:

- розширення системи електронних закупівель для охоплення всіх публічних закупівель;
- зменшення кількості винятків, які дають змогу проводити процедури у неконкурентний спосіб;
- удосконалення державного контролю і моніторингу за дотриманням законодавства у сфері публічних закупівель;

8) забезпечити співпрацю Національного агентства з питань запобігання корупції із бізнес-середовищем в частині роз'яснення та практики застосування нових антикорупційних стандартів, установлених законом

щодо застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб у зв'язку із вчиненням корупційного правопорушення;

9) проводити інформаційні заходи для бізнес-середовища з метою популяризації доброчесності бізнесу, а також розширення Всеукраїнської мережі доброчесності;

10) проводити регулярні тренінги з питань доброчесності для представників приватного сектору та організацій, які закуповують, під час здійснення публічних закупівель на центральному та місцевому рівні, а також тренінги для представників органів правопорядку та державних контролюючих органів щодо процедур публічних закупівель та запобігання корупції;

11) забезпечити впровадження ефективного механізму реагування органів державної влади на виявлення фактів корупційних відносин під час здійснення публічних закупівель шляхом розірвання або визнання недійсними договорів про закупівлю.

4. Відповідальність за корупцію

1. Проблема

Невідворотність покарання за вчинення корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень є одним з ключових елементів антикорупційної політики. Таке покарання у разі його дієвості доповнює заходи із запобігання корупції і стримує поширення корупційних діянь та недоброчесної поведінки.

За період реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014—2017 роки національне законодавство про відповідальність за корупцію було суттєвим чином удосконалено і максимально наближено до міжнародних стандартів і найкращих світових практик. Створено якісно нову систему інститутів у сфері протидії корупції.

Водночас для завершення побудови інституційної, правової та політичної основи для ефективної протидії та запобігання корупції необхідно розробити і прийняти законодавчі акти щодо створення та забезпечення функціонування Вищого антикорупційного суду та Служби фінансових розслідувань.

Результати статистичних даних свідчать про велику кількість кримінальних проваджень за корупційними злочинами. Однак кримінальне покарання за корупційні правопорушення належним чином не виконує

превентивної функції. Майже відсутні приклади застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

Обсяг коштів, конфіскованих у провадженнях за корупційними злочинами, у 2015—2016 роках є незначним. Водночас відсутній спеціальний механізм ефективного управління коштами, конфіскованими за кордоном та поверненими в Україну, що стримує міжнародну співпрацю у цьому питанні.

Малоефективною залишається адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, що частково пояснюється недосконалістю процедур притягнення до адміністративної відповідальності, стислими строками давності, непропорційністю адміністративних стягнень та неоднорідною судовою практикою.

Кримінальні провадження щодо народних депутатів України за вчинення ними корупційних злочинів продовжують гальмуватися через депутатську недоторканність.

2. Мета — посилення системи виявлення та розслідування корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, конфіскація майна, яке було предметом або доходом від злочинної діяльності, повернення конфіскованих доходів, здобутих злочинним шляхом, із-за кордону, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

3. Заходи:

1) прийняти закони, спрямовані на:

- уточнення переліку корупційних злочинів у Кримінальному кодексі України;
- скасування депутатської недоторканності із забезпеченням непритягнення народних депутатів України до юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Верховній Раді України, за винятком відповідальності за образу чиклеп;
- удосконалення порядку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, зокрема шляхом збільшення строків накладення адміністративних стягнень для таких правопорушень, встановлення підстав для зупинення таких строків, визначення моменту виявлення правопорушення;

- удосконалення положень щодо застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб з метою узгодження їх з міжнародними стандартами та найкращими практиками;

2) завершити на засадах прозорості та професійності створення Державного бюро розслідувань, забезпечивши його достатніми фінансовими та іншими ресурсами, а також розпочати процес створення та забезпечення функціонування Служби фінансових розслідувань;

3) зміцнити функціональну незалежність і спроможність Національного антикорупційного бюро України;

4) забезпечити проведення відповідно до закону щорічної незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України, його незалежності. Результати оцінки (аудиту), у тому числі обґрунтування висновків, повинні бути оприлюднені;

5) посилити інституційну спроможність новоутвореного спеціально уповноваженого органу з питань розшуку та управління активами — Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, гарантувавши на законодавчому рівні його організаційну, фінансову незалежність, зокрема, шляхом:

- удосконалення законодавства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів за результатами його імплементації на практиці, та забезпечення ефективного здійснення Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, покладених на нього функцій з виявлення, розшуку та управління активами, включаючи закупівлю послуг з розшуку майна в іноземних державах;
- внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України в частині забезпечення участі уповноважених осіб Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, у кримінальних провадженнях та судових засіданнях з питань, пов'язаних з управлінням майном, на яке накладено арешт у кримінальному провадженні;
- визначення обов'язковості імплементації в законодавство України нормативно-правових актів ЄС та найкращих практик з питань: розшуку та виявлення активів, на які може бути накладено арешт у судовому провадженні у цивільних та кримінальних справах; повернення (стягнення) активів, здобутих злочинним шляхом, в тому

числі корупційним, на користь держави; повернення до України активів, що прямо чи опосередковано походять з України, здобуті злочинним шляхом, в тому числі корупційним, та в подальшому примусово стягнуті за рішеннями закордонних юрисдикційних органів на користь іноземних держав; розподілу зазначених вище активів між іноземними державами та Україною;

- проведення окремого дослідження та впровадження відповідного законодавчого регулювання з питань: представництва Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, в закордонних юрисдикційних органах у спорах та справах щодо повернення до України активів, що прямо чи опосередковано походять з України, здобуті злочинним шляхом, в тому числі корупційним, і перебувають під юрисдикцією іноземної держави; розподілу між іноземними державами та Україною зазначених вище активів після їх стягнення на користь іноземних держав;
- удосконалення нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із забезпеченням прямого (безпосереднього) доступу Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, до Єдиного реєстру досудових розслідувань (в порядку та обсязі, визначених спільним наказом Генеральної прокуратури України та Національного агентства), автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, зокрема закріплення на законодавчому рівні обов'язку зазначених органів надавати Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, прямий (безпосередній) автоматизований доступ до таких автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, а також аналогічних за змістом масивів даних будь-якого виду та типу;
- впровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій в діяльність з розшуку та виявлення активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні;

6) забезпечити формування та ведення Національним агентством з питань запобігання корупції Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

7) удосконалити та стандартизувати статистичну звітність про роботу спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та розгляд

судами справ про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, забезпечити оприлюднення та аналіз таких звітів у щорічних національних доповідях щодо реалізації засад антикорупційної політики;

8) проводити регулярні тренінги для слідчих, інших працівників органів кримінальної юстиції, прокурорів та суддів, а також підготувати методичні матеріали щодо ефективного застосування положень стосовно злочинів незаконного збагачення, зловживання впливом, декларування недостовірних відомостей, підкупу іноземних посадових осіб, застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб, спеціальної конфіскації доходів від корупційних злочинів.

5. Формування негативного ставлення до корупції

1. Проблема.

За результатами першого загальнонаціонального дослідження, проведеного у 2017 році за затвердженою Національним агентством з питань запобігання корупції Методикою стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, виявлено, що лише приблизно половина населення вважає себе достатньо поінформованим про те, які діяння порушують антикорупційне законодавство, а про державні органи, уповноважені протидіяти корупції, обізнана тільки третина опитаних.

Питома вага населення і підприємців, що свідомо відмовляються від корупційних моделей поведінки, перебуває в межах відповідно 15 та 25 відсотків. Це свідчить про схильність до вчинення корупційних правопорушень у певних життєвих ситуаціях. Цьому сприяють низька обізнаність населення з ознаками конфлікту інтересів і юридичними ознаками корупції, а також поширеність корупційних стереотипів поведінки, передусім на побутовому рівні, схильність до системного зневажання вимог професійної етики та стандартів доброчесності.

У суспільстві є помітними позитивні тенденції у ставленні до викривачів та у розумінні їх ролі у протидії корупції. Водночас висока зневіра у дієвості викриття має наслідком те, що менше 2 відсотків населення реально повідомляє уповноваженим органам про прояви корупції, хоча про потенційну готовність здійснити викривальні дії заявляють значно більше.

Водночас успішні міжнародні практики демонструють, що протидія корупції є значно ефективнішою за активною участю населення та громадських об'єднань антикорупційного спрямування. Завданням органів державної влади повинно стати всебічна підтримка та стимулювання антикорупційного потенціалу заходів із залучення населення та громадських

об'єднань, представників бізнесу, засобів масової інформації не лише до виявлення та повідомлення про факти корупції, а і до поширення ідей і конкретних прикладів доброчесності та нульової толерантності або нетерпимості до корупції.

Формування негативного ставлення населення до корупції здійснюється передусім шляхом проведення органами державної влади інформаційних кампаній. На сьогодні комунікаційні антикорупційні кампанії з боку держави були здебільшого ситуативними, несистемними та неузгодженими. Тому вжиті інформаційні заходи не мали достатнього потенціалу для того, щоб істотно вплинути на зміну усталених корупційних моделей поведінки у суспільстві, а також значним чином підвищити поінформованість суспільства про види корупції і про результати зусиль держави в антикорупційній сфері.

2. Мета — формування у суспільстві атмосфери нетерпимості до проявів корупції, формування у населення довіри до антикорупційної політики держави і позитивного ставлення до викривачів, а також системне залучення державою активної частини населення, громадських об'єднань, представників бізнесу до антикорупційних заходів.

3. Заходи:

1) Національному агентству з питань запобігання корупції з метою запровадження у суспільстві атмосфери нетерпимості до всіх проявів корупції на підставі узагальнення аналітичних та соціологічних досліджень (в тому числі проведених за Методикою стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні) встановити:

- причини і особливості поширення корупційних практик у найбільш уражених сферах;
- особливості наявних практик викриття корупції, причини низької активності населення у сфері протидії корупції;

2) підготувати законодавчі пропозиції з метою удосконалення системи викриття корупції з урахуванням міжнародних стандартів і найкращих зарубіжних практик та забезпечення функціонування механізму захисту викривачів у частині:

- гарантування особистої безпеки, посилення захисту їх персональних даних, захисту трудових прав, захисту інформації, яка надається викривачами;
- проведення постійного моніторингу дотримання вимог законодавства у сфері захисту викривачів;

- проведення тренінгів для уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції щодо організації загальної роботи з викривачами та повідомленнями від них;

3) удосконалити законодавство з питань забезпечення права доступу до публічної інформації та розпочати процес створення державного органу контролю за дотриманням вимог законодавства про доступ до публічної інформації;

4) органам державної влади, органам місцевого самоврядування у співпраці з інститутами громадянського суспільства, представниками бізнесу, міжнародними організаціями та представництвами, засобами масової інформації скоординовано виконувати заходи комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції.

Зазначені заходи повинні базуватися на таких засадах:

- орієнтованість на різні соціальні та вікові групи населення;
- використання різних каналів донесення інформації;
- пріоритетність найбільш уражених корупцією сфер;
- використання диференційованого підходу до державного та недержавного секторів;
- регулярність проведення різних видів інформаційних кампаній, спрямованих на формування стійкої і поширеної психологічної установки у населення щодо несприйняття корупції як способу розв'язання проблем;
- підвищення рівня обізнаності громадян про ознаки корупційних діянь і конфлікту інтересів, про суспільну шкідливість корупції, а також про відповідальність за вчинення корупційних правопорушень;
- роз'яснення положень законодавства про запобігання та протидію корупції;
- регулярне інформування населення про найбільш важливі антикорупційні заходи, що здійснюються в державі, і про їх результати;
- системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей добросовісної поведінки у ситуаціях з можливими корупційними ризиками;

- запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень;
- поширення культури неухильного дотримання стандартів професійної етики;
- широке залучення активної частини населення, громадських об'єднань, представників бізнесу, засобів масової інформації до антикорупційних заходів і до поширення ідей доброчесності, нульової толерантності або нетерпимості до корупції, дотримання стандартів професійної етики;
- проведення регулярної та системної оцінки ефективності антикорупційних комунікаційних кампаній згідно з набором показників, рекомендованих Світовим банком для проведення комунікаційних кампаній;
- здійснення періодичного перегляду заходів комунікацій у сфері запобігання корупції залежно від показників ефективності антикорупційних комунікаційних кампаній та результатів соціологічних, аналітичних досліджень, проведених органами державної влади, науковими установами, недержавними аналітичними центрами, незалежними експертами тощо.

6. Оцінка результатів та механізм реалізації Антикорупційної стратегії

Успішна реалізація Антикорупційної стратегії дасть змогу виявити неефективні заходи та на основі їх аналізу розробити більш дієвий механізм зниження рівня корупції в Україні, підвищення рівня довіри населення до влади, а також сприяння розвитку конкурентної економіки і залученню іноземних інвестицій та забезпечити невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією.

Для реалізації Антикорупційної стратегії передбачається розробити та схвалити передбачені нею нормативно-правові акти, а також забезпечити успішну практичну реалізацію антикорупційного законодавства.

Кабінет Міністрів України з метою здійснення заходів, передбачених Антикорупційною стратегією, затверджує державну програму з її виконання, яка підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

Оцінка ефективності Антикорупційної стратегії здійснюватиметься на основі:

- результатів соціологічних і аналітичних досліджень з вивчення стану корупції, статистичних спостережень за показниками, передбаченими Законом України “Про запобігання корупції”, та аналізу практики застосування антикорупційного законодавства.

За результатами проведення соціологічних досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції індикаторами успішної реалізації Антикорупційної стратегії, зокрема, є:

- збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних правопорушень;
- зменшення частки населення, яка протягом року мала власний корупційний досвід;
- зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти вчинення корупційних правопорушень, а також громадян, які заявили про такі факти, що мали стосовно них місце, компетентним органам.

За результатами проведення аналітичних досліджень стану корупції індикаторами успішної реалізації Антикорупційної стратегії, зокрема, є:

- належний стан виконання заходів, передбачених Антикорупційною стратегією;
- висока ефективність заходів, передбачених Антикорупційною стратегією;
- високий рівень відкритості для суспільства інформації про результати антикорупційної політики держави;
- значна інтенсивність співпраці держави із структурами громадянського суспільства і громадянами з антикорупційних питань;
- відповідність прийнятих нормативно-правових актів, передбачених Антикорупційною стратегією та державною програмою з її виконання, міжнародним стандартам та найкращим світовим практикам.

Для оцінки успішності реалізації Антикорупційної стратегії у державній програмі з її виконання зазначаються відповідні типи та обсяги

інформаційних даних, які підлягають аналізу, методи їх обробки, а також чіткі за змістом, прозорі та об'єктивні кількісні та якісні індикатори:

- визначення рівня імплементації міжнародно-правових зобов'язань України у сфері антикорупційної політики.

Визначення рівня імплементації міжнародно-правових зобов'язань України здійснюватиметься за такими індикаторами:

- виконання рекомендацій для України, наданих Групою держав проти корупції (GRECO), а також рекомендацій, наданих в рамках моніторингу Стамбульського плану дій з питань боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Національне агентство з питань запобігання корупції проводить щороку експертні дослідження з питань успішності виконання окремих напрямів Антикорупційної стратегії, а також здійснює публічне обговорення висновків разом з недержавними аналітичними центрами, незалежними експертами, представниками бізнесу та міжнародних організацій.

Громадськість може здійснювати незалежний моніторинг стану виконання Антикорупційної стратегії на основі принципів відкритості та прозорості в роботі органів державної влади.

Оцінка стану виконання Антикорупційної стратегії проводиться Національним агентством з питань запобігання корупції та відображається у щорічному звіті про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції. Звіт про стан виконання Антикорупційної стратегії включається до національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, проект якої Національне агентство з питань запобігання корупції подає до 1 квітня року, що настає за звітним, Кабінетові Міністрів України.
